

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 353:321/323:316.6](477)
DOI 10.36.030/2664-3618-2020-2-7-17

Володимир Трощинський,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління при Президентіві України
<http://orcid.org/0000-0002-7259-7809>

Василь Купрійчук,
доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління при Президентіві України
<http://orcid.org/0000-0001-7229-1749>

Роман Небожук,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління при Президентіві України
<http://orcid.org/0000-0001-7585-7437>

СОБОРНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ СОЦІОЛОГІЧНИХ ОПИТУВАНЬ

У статті на основі використання результатів новітніх соціологічних опитувань досліджуються роль і значимість принципу соборності в реалізації регіональної політики в Україні. Робиться історичний екскурс щодо питання причин, які тривалий час унеможлилювали досягнення мети об'єднання всіх етнічних українських земель в єдиній незалежній державі. Зокрема, звертається увага на причини відсутності ціннісної й організаційної соборності в середовищі міжвоєнної української політичної еміграції. Показано, що і сьогодні, майже через тридцять років після відновлення незалежності України в серпні 1991 р., низка історичних чинників, зокрема пов'язаних з її тривалою бездержавністю та належністю окремих її частин до різних іноземних соціокультурних систем, продовжують опосередковано виявлятися в різних регіональних сегментах українського соціуму відмінними моделями соціальної поведінки, ментально-світоглядними ознаками, політичними, геополітичними, мовними і релігійними орієнтаціями, які в сукупності істотно впливають на суспільний розвиток і державотворчі процеси.

На підставі аналізу офіційних державних документів з питань регіональної політики зроблено висновок, що в них лише частково розставляються акценти на проблемах, пов'язаних із забезпеченням соборності регіонального розвитку України. Відтак, у статті аргументовано потребу посилення цього напрямку державної регіональної політики, у тому числі з метою прискорення формування єдиної української політичної нації зі спільними суспільними ідеалами та патріотичною громадською позицією.

Ключові слова: соборність; регіональний розвиток; державна регіональна політика; соціологічні опитування.

Постановка проблеми. В умовах сучасних складних державотворчих процесів в Україні, коли її територіальна цілісність піддається серйозним випробуванням, а самотність історичного й духовно-культурного розвитку різних регіонів держави і сьогодні виявляється в суттєвих

розбіжностях щодо геополітичних та ціннісних орієнтацій їх жителів, вибору методів, шляхів і механізмів, які вважаються ними найбільш суспільно виправданими й доцільними для застосування в повсякденній практиці, дослідження комплексу питань, пов'язаних із поглибленням

соборницького змісту державної регіональної політики, є актуальним як із наукової, так із практико-управлінської точок зору.

Аналіз останніх досліджень. Проблема ролі і значимості принципу соборності в реалізації державної регіональної політики ще не знайшла свого ґрунтовного висвітлення у фаховій літературі. Ця проблема порушувалася лише побіжно в узагальнюючих працях з питань регіонального розвитку та регіональної політики, авторами яких є, зокрема, Т. Безверхнюк, З. Варналій, В. Воротін, М. Долішній, В. Куйбіда та ін.

З урахуванням зазначеного вище **метою статті** є виявлення причин і чинників, що зумовили відмінності та нерівномірності в розвитку соборницьких настроїв у різних регіональних сегментах українського соціуму, а також наукове обґрунтування потреби посилення ролі і значимості принципу соборності в реалізації державної регіональної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу. Походження терміна «соборність» у науковій літературі пов'язують із російською релігійно-філософською думкою XIX–XX ст. Визначні представники цієї думки (О. Хомяков, М. Бердяєв та ін.) розуміли під соборністю «подолання конфлікту між індивідуальністю і колективом у спільному діянні любові, ... духовне єднання людей безпосередньо один з одним, вільне від диктату державних і політичних структур» (Філософський енциклопедичний словник, 2002, с. 591).

Згодом термін «соборність» набув кількох значень. Два основних з них подають сучасні тлумачні словники української мови. У межах першого значення соборність виступає як «морально-філософський і соціальний принцип, фундаментальними положеннями якого є: відповідальність усіх за всіх, єдність індивідуального і загального, взаємне духовне збагачення і розвиток та ін.». Тобто в цьому випадку зміст терміна «соборність» стоїть дуже близько до свого первісного значення. Що ж до другого значення цього терміна, то тут ідеться про «єдність усіх територій тієї чи іншої держави» (Великий тлумачний словник, 2002; Тлумачний словник української мови (2010–2012). Якщо вплести це друге значення вказаного терміна в український контекст, скориставшись, приміром, відповідним визначенням, уміщеним в Універсальному словнику – енциклопедії, то соборність України означає ідею об'єднання всіх її етнічних земель в єдиній державі. Водночас із кінця XIX ст. ця ідея поряд із державною самостійністю стала однією з двох головних цілей українського національного руху (Універсальний словник – енциклопедія, 2005).

Історичний розвиток відбувався таким чином, що досягти мети об'єднання всіх етнічних українських земель в єдиній державі тривалий час не вдавалося. Тут відіграв свою роль комплекс причин, серед яких найважливішими, на наш погляд, були такі: збройна й політико-ідеологічна протидія створенню Української держави та досягненню її територіальної цілісності з боку держав-окупантів; істотні побутово-психологічні та ментальні відмінності між різними спільнотами українців, що століттями проживали під різними окупаційними режимами; неоднаковий рівень національної самосвідомості та етнокультурної ідентичності в різних географічно-просторових частинах українського етносу; переважання культурницького наративу в українському національному русі, політична незрілість української еліти, слабкість і взаємопоборювання українських політичних структур, хоч би де вони не утворювались – чи то на землях материкової України, чи то в еміграції.

Не вдаючись, з огляду на обмежений обсяг статті, до екскурсів в історію, звернемо увагу, що навіть сьогодні, майже через тридцять років після відновлення незалежності України в серпні 1991 р., зазначені вище чинники, зокрема її тривала бездержавність та належність окремих її частин до різних іноземних соціокультурних систем, продовжують опосередковано виявлятися в різних регіональних сегментах українського соціуму відмінними моделями соціальної поведінки, ментально-світоглядними ознаками, політичними, геополітичними, мовними і релігійними орієнтаціями, які в сукупності істотно впливають на суспільний розвиток і державотворчі процеси.

З'ясування особливостей таких відмінностей є надзвичайно важливим, оскільки без досягнення духовної соборності, тобто єдності українського соціуму навколо базових питань вітчизняної історії, культури, віри та мови навряд чи можна серйозно говорити про забезпечення територіального розвитку й цілісності держави, у тому числі про повернення анексованого Російською Федерацією Криму та окупованих територій Донецької і Луганської областей. А відтак соборність у різних її виявах – і як духовна єдність українців, і як територіальна цілісність держави – має бути, на нашу думку, одним з важливих принципів державної регіональної політики.

Для з'ясування особливостей таких відмінностей скористаємося результатами відповідних соціологічних опитувань громадської думки, в яких відображені деякі суттєві аспекти ідентичності жителів різних регіонів держави. Розпочнемо з дослідження, проведеного в січні–червні 2015 р. Фондом «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» спільно із соціологічною службою

«Ukrainian Sociology Service» (4413 респондентів) на замовлення Міжнародного центру перспективних досліджень у рамках проекту «Ініціювання Національного діалогу в Україні» (далі – проєкт МЦПД) (Започаткування Національного діалогу), а також з опитування, здійсненого в рамках першого етапу проекту Центру Разумкова «Ідентичність громадян України: тенденції змін, виклики та перспективи для національної єдності» (10071 респондент), результати якого були опубліковані 2016 р. в журналі «Національна безпека і оборона» (далі – проєкт Центру Разумкова) (Ідентичність громадян України, 2016). Спільним для обох цих проєктів було виокремлення їх розробниками для опитування низки історико-етнографічних регіонів (у першому випадку – 11, у рамках проекту Центру Разумкова – 5), більшість з яких включала не одну, а кілька сусідніх областей, що дало можливість точніше проаналізувати та узагальнити одержані результати дослідження.

Для цілей нашої статті особливо цікавою є отримана під час зазначених досліджень інформація про: причини, що роз'єднують українців різних регіонів країни, та шляхи досягнення національного компромісу; зовнішньополітичні орієнтації громадян різних регіонів України; особливості соціокультурної ідентифікації українців у регіональному розрізі; ставлення жителів різних регіонів держави до історичних подій та визначних постатей української і світової історії; регіональні стереотипи, які все ще побутують у свідомості українців; ставлення регіональних спільнот українців до проблем анексії та повернення Криму й, відповідно, до російської окупації й відновлення української влади над частиною територій Донецької і Луганської областей.

Як засвідчують результати опитування, одержані в рамках реалізації проєкту МЦПД, на рівні загальнонаціональної вибірки перші три позиції у відповідях на запитання «Що роз'єднує українців?» займають такі варіанти: «Корумпованість влади» (28,9 %), «Дії олігархів» (28,8 %) та «Дії Росії на роз'єднання України» (25,3 %). Водночас 14,9 % респондентів вважають, що українців роз'єднує прагнення певної частини з них інтегруватися в ЄС, а 12,5 % опитаних, навпаки, дотримуються думки, що одним з чинників роз'єднання є прагнення певної частини українців інтегруватися в Митний Союз. Питома вага інших варіантів відповідей щодо чинників роз'єднання українців зафіксована в проміжку від 5,6 % до 9,6 %, зокрема: «Зростання радикалізму і націоналізму в Україні» (9,1 %), «Дії країн Заходу на роз'єднання України» (9,2 %), «Утиски за мовно-культурною ознакою» (9,6 %) (Започаткування Національного діалогу).

Суттєво відрізняються від цієї «середньої температури по лікарні» картина відповідей на запитання «Що роз'єднує українців?», одержаних в окремих історико-етнографічних регіонах України. Так, на Волині (Волинська і Рівненська області) і в Галичині (Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська області) головним чинником роз'єднання українців дії Росії вважають 49 і 34,3 % респондентів, тоді як на Слобожанщині (Харківська область) і на Донбасі (контрольована Україною частина Донецької області) відповідні показники становлять 14,8 та 7,2 %.

Проте, наприклад, «Зростання радикалізму і націоналізму в Україні» до чинників роз'єднання українців на Волині відносять лише 3,5 %, у Галичині 4 % опитаних. Натомість на Слобожанщині цей чинник фігурує як один з головних у відповідях 13,3 %, а на Донбасі у відповідях аж 30 % респондентів.

Характерними з цього погляду можуть бути і результати всеукраїнського дослідження громадської думки в лютому 2020 р. Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС), в якому методом особистого інтерв'ю було опитано 2038 респондентів – жителів усіх регіонів України (крім Криму й непідконтрольних уряду окремих регіонів Донецької та Луганської областей). За даними цього дослідження, навіть сьогодні на сьомому році російсько-української війни – 54 % громадян України ставляться до Російської Федерації добре або дуже добре; 33 % – погано або дуже погано; 13 % – не визначилися. Якщо ж розглядати регіональний зріз цього опитування, то на заході країни позитивно ставляться до Росії 39 %, у центрі – 47 %, на півдні – 68 %, на сході 80 % респондентів. До речі, відповідно до результатів січневого (2020 р.) репрезентативного опитування (вбірка – 1603 особи) громадської думки в РФ, проведеного російською недержавною дослідницькою організацією «Левада-Центр», позитивно ставляться до України 41 %, а негативно 47 % жителів Росії (Українців, які добре ставляться). Як бачимо, баланс позитивних відповідей аж ніяк не на користь України.

Таким чином, при загальному переважанні проросійських симпатій з боку громадян України в умовах, коли остання є об'єктом неспровокованої російської агресії, кількість проросійських симпатиків на півдні й, особливо, на сході держави є такою, що це може негативно позначитись і реально позначається на забезпеченні її національної безпеки.

Утім, позитивне ставлення до Росії з боку значної частини громадян України (зазначимо, що всі вибіркові сукупності опитувань, дані з яких наводяться в цій статті, майже на сто відсотків

складаються саме з громадян України) не є перешкодою для чіткої проєвропейської орієнтації двох третин українського населення. Відповідно до результатів загальнонаціонального дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» спільно із соціологічною службою Центру Разумкова в грудні 2019 р. (2017 респондентів), у всіх регіонах України, за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей, 64 % населення України вважає, що головним її інтеграційним напрямом має бути вступ до ЄС, вступ до Євразійського економічного союзу обстоюють 13 %, а 23 % певної думки не мають. Найбільше підтримують вступ до ЄС у Західному (90 %) та Центральному (70 %) регіонах. На Півдні (44 %) та Сході (43 %) підтримка членства в ЄС також переважає, хоча певна частина жителів підтримує й вступ до Євразійського економічного союзу (23 % на Півдні і 24 % на Сході). Водночас значна частина своєї думки не визначила (33 % на Півдні і 33 % на Сході).

Зі вступом до НАТО ситуація менш однозначна. Хоча загалом 51 % населення України вважають такий вступ найкращим варіантом гарантування її безпеки (на Заході такої думки дотримуються 80 %, а в Центрі – 54 % респондентів), на Півдні і на Сході лише приблизно третина опитаних (відповідно, 34 і 29 %) віддають перевагу членству України в НАТО (Патріотизм, мова).

Зрозуміло, домінуючі погляди на проблему геополітичних орієнтацій України не можуть автоматично визначати монополію на істину. Як засвідчують соціологи, громадяни України у своїй більшості вважають Українську державу близькою для себе, зараховують себе до її патріотів, пишаються своїм громадянством, люблять українську мову і культуру. Хоча й тут регіональні відмінності є цілком очевидними. Зокрема, за даними опитування, отриманими в результаті здійснення проєкту МЦПД, Українську державу вважають близькою 95 % респондентів (при цьому для 73 % громадян Українська держава є дуже близькою), так само мова і культура – близькі для 95 % населення (для 71 % вони є дуже близькими).

Переважає більшість опитаних (93 %) у межах реалізації проєкту Центру Разумкова сприймає Україну як свою Батьківщину, не сприймають – лише 3,5 %. Проте таке ставлення до України переважає в усіх регіонах країни – від 98 % на Заході до 83 % на Донбасі (Ідентичність громадян України, 2016, с. 3). Навіть на окупованих територіях Донбасу 57,8 % жителів так званих ДНР/ЛНР, як засвідчують результати соціологічного дослідження громадської думки на цих територіях, проведеного в жовтні 2019 р. компа-

нією «Нью імідж маркетинг груп» на замовлення Українського інституту майбутнього та газети «Дзеркало тижня. Україна» (далі – проєкт УІМ-ДТ), назвали себе громадянами України. «Однак поруч із ними, – зазначають дослідники проєкту УІМ-ДТ, – живуть 41,6 % тих, хто розпрощався з Україною не тільки в душі, а й офіційно. У них на руках паспорти ДНР/ЛНР – 34,8 %, і Росії – 6,8 %. Цілком імовірно, що серед цих людей прихований відсоток тих, хто вагався і був притиснутий особистими обставинами (Ведернікова, Кравченко, Мостова, Силіна, 2019).

Більшість респондентів, опитаних виконавцями проєкту Центру Разумкова, пишаються своїм українським громадянством – 68 %, не пишаються – 23 %. Найбільше пишаються українським громадянством на Заході і в Центрі (відповідно, 83 і 76 %), найменше – на Донбасі (43 %) (Ідентичність громадян України, 2016, с. 3).

Особливо помітні відмінності спостерігаються в питаннях культурно-мовної ідентифікації населення України, яке проживає в різних її регіонах. Хоча, як вже зазначалося вище, для 95 % населення держави українська мова та культура є близькими (для 71 % вони є дуже близькими), одночасно російська мова та культура є також близькими для абсолютної більшості жителів Донбасу – 97 % (для 60 % – дуже близькими), Слобожанщини – 89 % (для 28,5 % – дуже близькими), Нижнього Подніпров'я (Дніпропетровська та Запорізька області) – 84 % (для 39 % – дуже близькими), Причорномор'я (Миколаївська, Одеська, Херсонська області) – 81 % (для 37 % – дуже близькими). Російська мова та культура є близькими для більшості жителів Закарпаття та Буковини – 67 % (для 17 % дуже близькими), Поділля (Вінницька та Хмельницька області) – 65 % (для 39,5 % – дуже близькими), м. Києва – 65,5 % (для 19 % – дуже близькими), Центру (Черкаська, Кіровоградська та Полтавська області) – 54 % (13 % – дуже близькими), Полісся (Житомирська, Київська, Сумська, Чернігівська області) – 55 % (для 20 % – дуже близькими), Волині – 53,5 % (для 6,5 % – дуже близькими). І лише для мешканців Галичини вони є переважно далекими – 71 % (Започаткування Національного діалогу).

Щодо статусу української і російської мов, то згідно з грудневим (2019 р.) опитуванням громадської думки Фондом «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» спільно із соціологічною службою Центру Разумкова, 69 % громадян країни вважають, що єдиною державною мовою в Україні має бути українська. Статус російської мови як офіційної в окремих регіонах України підтримують 15 %, а як другої державної, поряд з українською – 12 % респондентів. Очевидно,

такий баланс не в останню чергу пояснюється й тим, що 81 % громадян (55 % – «безумовно» і ще 26 % – «скоріше, так») дотримуються думки про те, що українська мова є важливим атрибутом незалежності держави. Водночас так вважають у всіх регіонах України: Західному – 95 %, Центральному – 86 %, Південному – 71 %, Східному – 64 %.

Було б дивним, якби з огляду на вказані вище обставини історичного розвитку України до відновлення нею незалежності в 1991 р. громадська думка стабільно не фіксувала істотних регіональних відмінностей у мовних питаннях, зокрема в позиціях респондентів стосовно статусу російської мови. Так, за даними того ж таки грудневого (2019 р.) опитування, однозначно підтримують українську як єдину державну мову на Заході України – 92 % респондентів, число прихильників статусу російської мови як офіційної в окремих регіонах становить тут лише 4 %, а як другої державної – менше 1 %. Явну перевагу прихильники української мови як єдиної державної мають й у Центрі – 77 %, статус російської як офіційної в окремих регіонах у Центрі підтримують 12 %, а як другої державної – 4 %. На Півдні статус російської як мови повсякденного спілкування, за визнання української як єдиної державної, підтримує 51 %, як офіційної в певних регіонах – 27 % і як другої державної – 14 % опитаних. На Сході України також переважає підтримка російської мови як мови повсякденного спілкування при одночасному застосуванні української як державної, поряд із цим 24 % респондентів виступають за надання російській мові статусу офіційної в окремих регіонах, а 31 % – за надання їй статусу другої державної мови (Патріотизм, мова).

Таким чином, новітні соціологічні дослідження підтверджують, що, дійсно, чимало українців мають подвійну ідентичність, тобто ідентифікують себе одночасно і з українським, і з російським етносом. Відмінність між регіонами України – це відмінність передусім у співвідношенні української і російської самоідентифікації. У напрямку зі сходу на захід це співвідношення змінюється на користь української, у зворотному напрямку – серйозні позиції демонструє російська самоідентифікація.

Ця подвійна ідентичність певних територіальних спільнот українського соціуму виявляється не лише в етнокультурній сфері, а й у сфері історичної пам'яті, що нерідко призводить до досить відмінних, а іноді й протилежних оцінок респондентами в різних регіонах держави основних подій історії України та історичних діячів. Зокрема, виконавці проекту МЦПД, вивчаючи громадську думку, з'ясували, що хоча в ставленні до розпаду СРСР у 1991 р. позитивне ставлення переважає

в більшості регіонів (найбільше в Галичині – 88 %), але в трьох регіонах негативні оцінки переважають позитивні (Донбас – 70 % проти 12 %, Слобожанщина – 52 % проти 31 %, Подніпров'я – 49 % проти 39 %). Так само в ставленні до Майдану 2013–2014 рр. позитивні оцінки переважають у більшості регіонів (від 94 % у Галичині до 51 % у Причорномор'ї), але в трьох південносхідних регіонах (Донбас – 69 % проти 12 %, Слобожанщина – 55 % проти 36 %, Нижнє Подніпров'я – 47 % проти 44 %) переважають негативні оцінки. Досить очікуваним виявилось також переважання позитивних оцінок респондентів у більшості регіонів України щодо заснування ОУН в 1929 р. та УПА в 1942 р. (Волинь, Галичина, Закарпаття, Буковина, м. Київ, Центр, Поділля, Полісся) й домінування негативних оцінок у південно-східних (Донбас, Нижнє Подніпров'я, Причорномор'я, Слобожанщина).

Разом з тим є події, щодо яких своїми негативними оцінками виокремлюються вже західні регіони держави. Наприклад, утворення УРСР в 1917 р. в Харкові переважно позитивно оцінюють у всіх регіонах України, за винятком Галичини (55 % – негативно, 18 % – позитивно) та Волині (45,5 % – негативно, 21,5 % – позитивно) (Започаткування Національного діалогу).

Згідно із соціологічними дослідженнями, останнім часом стабілізувалась тенденція до нівелювання регіональних відмінностей в оцінці визначних історичних постатей України. До найбільш позитивних діячів респонденти, як правило, зараховують князів Володимира (Великого) та Ярослава Мудрого, гетьмана Б. Хмельницького і видатного історика та лідера Центральної Ради М. Грушевського. Проте є й нюанси. В Галичині (перше місце), а на Волині (друге місце) до найбільш позитивних діячів поряд із названими вище персоналіями відносять ще й вождя ОУН С. Бандеру. Натомість на Донбасі С. Бандера є лідером серед негативних персонажів (Започаткування Національного діалогу). До речі, щодо авторитетів для жителів окупованих територій Донбасу, то перші два місця серед них, за даними компанії «Нью імідж маркетинг груп», займають В. Путін та відомий українофоб, російський журналіст В. Соловйов. У принципі, як справедливо зазначено в «Дзеркалі тижня», цим запитанням «можна було б і обмежитися, проводячи дослідження настроїв жителів ОРДЛО» (Ведернікова, Кравченко, Мостова, Силіна, 2019).

Забезпечення соборності як територіальної цілісності України і як повсякденної практики життя її громадян навряд чи можна досягти без подолання чи, принаймні, пом'якшення в їхній свідомості регіональних стереотипів. Зокрема,

на рівні загальнонаціональної вибірки проєкту МЦПД «пересічний житель Галичини» характеризується більш позитивно, ніж «пересічний житель Донбасу». «Патріотичною людиною» галичанина вважають 38 % респондентів, жителя Донбасу – 13,9 %; «релігійним», відповідно, 35,1 і 3,8 %; культурною людиною – 28 і 11,7 %; «людиною із сильними сімейними цінностями» – 23,3 і 11 %; «людиною, схильною до від'єднання свого регіону від України» – 7,3 і 34,7 % (Результати загальнонаціонального).

Цікаво в цьому контексті порівняти за вказаними вище критеріями оцінки галичанами пересічних жителів Донбасу і навпаки. Отже, галичани про жителів Донбасу: «патріотична людина» – 1,8 %; «релігійна людина» – 1,3 %; «культурна людина» – 5,8 %; «людина із сильними сімейними цінностями» – 0,7 %; «людина, схильна до від'єднання свого регіону від України» – 43,8 %. Жителі Донбасу про галичан: «патріотична людина» – 17,2 %; «релігійна людина» – 45,5 %; «культурна людина» – 15,2 %; «людина з сильними сімейними цінностями» – 26,8 %; «людина, схильна до від'єднання свого регіону від України» – 8,7 % (Результати загальнонаціонального).

Із цього випливає такий висновок. Стереотипність мислення, зумовлене, зокрема, географічною віддаленістю, особливостями етнічного складу, історичного, соціально-економічного, політичного, релігійного, мовно-культурного розвитку, відмінним соціальним досвідом, набутим уже в умовах незалежної України, є характерним як для жителів Галичини, так і для мешканців Донбасу. Адже раціонально (доказово) відповісти на зазначені вище (сформульовані соціологами) питання навряд чи можливо. Відповіді на них з обох сторін ґрунтуються швидше на психо-емоційному сприйнятті різними територіальними спільнотами українців один одного при тому, що історія безпосередніх контактів між представниками цих спільнот у незалежній Україні не завжди характеризувалась взаємопорозумінням та конструктивізмом. І відповідальність за це несуть не лише територіальні спільноти українських громадян, а й держава, регіональна політика якої, попри загальну соборницьку спрямованість, задіювала недостатній арсенал важелів та інструментів для послідовного втілення в життя принципу соборності.

З погляду з'ясування готовності жителів різних регіонів України втілювати принцип соборності в практику свого повсякденного життя особливого значення набувають ті аспекти новітніх соціологічних досліджень, у яких ідеться про глибину «соборних» настроїв регіональних спільнот українців. Зокрема, вивченню таких настроїв у трьох регіонах України – Галичині (Іва-

но-Франківська, Львівська, Тернопільська області), Буковині (Чернівецька область), Закарпатті (Закарпатська область) – присвячене репрезентативне дослідження (800 респондентів), яке провів наприкінці квітня 2019 р. КМІС. Згідно з цим дослідженням, варіанти відповідей респондентів на запитання: якою ви бачите долю свого регіону, розподілились у розрізі зазначених трьох регіонів у такий спосіб: Буковина – «у складі унітарної України в рамках чинної Конституції» – 32 %, «у складі унітарної, але децентралізованої України, де місцеве самоврядування отримує широкі повноваження і велику бюджетну самостійність» – 49,5 %, «Чернівецька область повинна стати суб'єктом федерації у складі федеративної України» – 6,5 %, «Чернівецька область повинна приєднатися до Румунії» – 2,5 %, «важко сказати» – 9,5 %; Галичина – «у складі унітарної України в рамках чинної Конституції» – 47,3 %, «у складі унітарної, але децентралізованої України, де місцеве самоврядування отримує широкі повноваження і велику бюджетну самостійність» – 39,8 %, «Галичина повинна стати суб'єктом федерації у складі федеративної України» – 2,8 %, «Галичина повинна стати окремою незалежною державою ...» – 4,3 %, «Галичина повинна приєднатися до Польщі» – 1,5 %, «важко сказати» – 4,3 %; Закарпаття – «у складі унітарної України в рамках чинної Конституції» – 26 %, «у складі унітарної, але децентралізованої України, де місцеве самоврядування отримує широкі повноваження і велику бюджетну самостійність» – 50,5 %, «Закарпаття повинне стати суб'єктом федерації у складі федеративної України» – 8 %, «Закарпаття має приєднатися до Угорщини» – 4 %, «важко сказати» – 11 % (Кравченко, Рахманін, 2019).

Співробітники видання «Дзеркало тижня» (саме воно замовило це опитування) В. Кравченко і С. Рахманін свою статтю з аналізом результатів цього дослідження назвали досить провокативно: «Геть від Києва?». Соціологічне дослідження DT.UA зафіксувало відчутне падіння «соборних» настроїв у Західній Україні. На підтвердження цієї думки автори подають, зокрема, цифри зростання за період з 2014 по 2019 р. питомої ваги прихильників у кожному з трьох регіонів Західної України статусу свого регіону як суб'єкта федерації, його приєднання до іншої держави, а щодо Галичини – ще й кількості прихильників її розвитку як незалежної держави.

Таке зростання, дійсно, має місце. За вказаний період кількість прихильників статусу свого регіону як суб'єкта можливої федеративної України зросла на Буковині: із 0 до 6,5 %; у Галичині: з 0 до 2,8 %; на Закарпатті: з 3,5 до 8 %; число прихильників приєднання свого регіону до іншої

держави зросло на Буковині з 0,5 до 2,5 %; на Закарпатті: із 0,3 до 4 %; у Галичині кількість прихильників приєднання до Польщі зменшилась з 2,8 до 1,5 %, проте зросло число прихильників окремої незалежної Галицької держави з 0,2 до 4,3 % (Кравченко, Рахманін, 2019).

З урахуванням того, що західні українці завжди виступали найпоспідовнішими прихильниками ідей соборності, навіть відносно незначне зменшення кількості таких прихильників (тут відіграв свою роль комплекс соціально-економічних, політичних, зовнішньополітичних та інших чинників, які потребують спеціального аналізу) за останні п'ять років не може не викликати певної стурбованості дослідників. Проте серйозних загроз традиційним «соборницьким» установкам жителів Західної України це дослідження не виявило. Можна цілком погодитись з одним із головних висновків згаданих аналітиків «Дзеркала тижня» про те, що «переважна більшість жителів західних областей поки що, як і раніше, пов'язують своє майбутнє з Україною. Очевидна ймовірність розколу країни, дезінтеграції держави, масштабного поширення сепаратизму/іредентизму, як і раніше, не прочитується. Однак за п'ять років позначилося зростання «антисоборницьких» настроїв. Якщо влада й далі ігноруватиме цю тенденцію, ризик легко трансформується в реальну загрозу (Кравченко, Рахманін, 2019).

Не виявляють соціологічні дослідження значного числа прихильників ідей сепаратизму в різних його формах і серед мешканців інших регіонів України, за винятком хіба що Донбасу. Так, згідно з даними, отриманими під час реалізації проекту МЦПД, варіанти відповідей жителів центральних областей України на питання про статус їхнього регіону розподілились у такій пропорції: 1) «має бути в складі унітарної України з існуючими повноваженнями» – 35,3 %; 2) «має бути в складі унітарної України з розширеними повноваженнями» – 47,9 %; 3) «має бути в складі федеративної України в статусі автономного округу» – 3 %; 4) «вийти зі складу України та стати незалежним» – 0,5 %; 5) «має вийти зі складу України та приєднатися до іншої держави» – 0 %; питома вага варіантів відповідей жителів Нижнього Подніпров'я на зазначене питання має такий вигляд: 1) 24,8 %; 2) 60,2 %; 3) 7,8 %; 4) 0,8 %; 5) 1 %; питома вага варіантів відповідей жителів Причорномор'я: 1) 21,6 %; 2) 60,2 %; 3) 6,8 %; 4) 2 %; 5) 0,8 %; питома вага варіантів відповідей жителів Слобожанщини: 1) 25,8 %; 2) 42,9 %; 3) 16,9 %; 4) 1,5 %; 5) 1 %; питома вага варіантів відповідей жителів Донбасу: 1) 2,5 %; 2) 26,9 %; 3) 30,4 %; 4) 19,8 %; 5) 14,8 (Започаткування Національного діалогу).

Що ж до окупованих територій Донбасу, то, за даними соціологів компанії «Нью імідж маркетинг груп», лише 5,1 % опитаних жителів ОРДЛО хочуть «бути частиною України як колись». Ще 13,4 % хотіли б, що нинішні території так званих ДНР/ЛНР входили до складу України, але «з особливим статусом». Тобто разом менше однієї п'ятої (18,5 %) жителів ОРДЛО тією чи іншою мірою бачать своє майбутнє в Україні. Трохи менше опитаних (16,2 %) висловились за «незалежність» своїх «республік». Водночас 64,3 % опитаних бачать цю частину Донбасу складовою Росії – майже 51 % за те, щоб ОРДЛО увійшло до складу Російської Федерації без жодних умов; 13,4 % – за те, щоб окуповані території стали частиною Росії «з особливим статусом» (Ведернікова, Кравченко, Мостова, Силіна, 2019).

Таким чином, наведені дані новітніх соціологічних опитувань громадської думки в різних регіонах України (за винятком результатів, одержаних на Донбасі, насамперед на окупованих територіях Донецької і Луганської областей), попри продемонстровані респондентами певні, іноді суттєві відмінності в баченні різних аспектів соціально-економічного, політичного, зовнішньополітичного і етнокультурного розвитку держави, все ж таки виявляють достатній потенціал для знаходження між регіонами спільних точок дотику та балансу інтересів. Більшість (52 %) громадян, як свідчать, зокрема, результати опитувань, проведених у рамках реалізації проекту Центру Разумкова, вважають, що між західними і східними регіонами України відсутні такі протиріччя, відмінності і диспропорції, які могли б призвести до їх роз'єднання та утворення інших держав.

Протилежної точки зору дотримуються 28 % опитаних. На Заході (57 %), у Центрі (55 %) і на Сході (57 %) число тих, хто заперечує суттєві протиріччя й відмінності між регіонами, становить більше половини респондентів, на Донбасі (45 %) – відносну більшість. Лише на Півдні респонденти у виборі цих альтернатив розподілились порівну (34 % – «так», 35 % – «ні»), а ще майже третина опитаних на Півдні не змогла відповісти на це питання (Ідентичність громадян України, 2016, с.14).

На наш погляд, принцип соборності насамперед мав би втілюватися в практику повсякденного життя громадян України саме засобами державної регіональної політики.

Зрозуміло, забезпечення соборності України в контексті повернення анексованого Криму та окупованих територій Донбасу виходить далеко за рамки державної регіональної політики, а стосується цілого комплексу напрямів внутрішньої і зовнішньої політики Української держави.

Хоча, як небезпідставно зазначається в Постанові Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року», події, що відбулися з початку 2014 р. на території півострова Крим та в південно-східних регіонах України, є наслідком прорахунків та недоліків у тому числі і політики регіонального розвитку (Про затвердження Державної, 2014).

Відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» її мета полягає не просто в створенні умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, а й у забезпеченні їх соціальної та економічної єдності. При цьому один із законодавчо визначених пріоритетів державної регіональної політики безпосередньо зорієнтовує на «стимулювання міжрегіональної інтеграції», спрямування «інтеграції регіональних економічних, інформаційних, освітніх просторів у єдиний загальноукраїнський простір», на «подолання міжрегіонального відчуження» (Про засади державної, 2015). Дослідники вважають цей пріоритет державної регіональної політики «стратегічним на сучасному етапі» і розширюють його зміст за рахунок таких складових: «підвищення якості життя людини, духовно-ментальна, суспільно-політична, соціально-економічна консолідація регіонів і досягнення на цій основі цілісності й гомогенності гуманітарного та економічного простору» (Енциклопедія державного управління, 2011, с. 73).

Слід зазначити, що цей пріоритет державної регіональної політики фактично і відображає соборницький підхід до регіонального розвитку України. Хоча серед принципів державної регіональної політики, сформульованих у вказаному профільному законі, принцип соборності й не знайшов свого окремого термінологічного визначення, що є, на наш погляд, певним прорахунком його авторів і законодавця.

Які ж завдання щодо реалізації принципу соборності має виконати регіональна політика і які для цього є інструменти? Насамперед потрібно, щоб цей принцип органічно був вплетений у тканину всіх офіційних документів із питань державної регіональної політики, зокрема в текст Закону України «Про засади державної регіональної політики». Головне завдання, що його має реалізувати держава, – це, на наш погляд, примирення та порозуміння різних територіальних спільнот українців. Згідно з даними, отриманими дослідниками проєкту МЦПД, актуальним проведення примирення українців вважають майже 57 % респондентів, 15,5 % заперечують необхідність такої політики, не визначились близько 28 % опитаних. Серед дій та заходів, які б мали найбільшу ефек-

тивність для примирення українців, перші три позиції у відповідях респондентів займають такі: «перемога у війні» – 35,9 %, «реальна боротьба з корупцією» – 34,6 %, «покращення соціально-економічного стану в країні» – 34 %. І лише на 10–11 місці виявились ті, хто, скажімо, відносить до найважливіших чинників примирення українців «прийняття російської мови як другої державної» (8 %) або «боротьбу з націоналістичними проявами» (8 %) (Започаткування Національного діалогу).

Водночас зазначимо: якщо до «перемоги у війні» регіональна політика має скоріше опосередковане відношення, то «реальна боротьба з корупцією» й «покращення соціально-економічного стану в країні» – це важливі складові її функціоналу. Хоча й до протидії російській агресії регіональна політика, зокрема реформа децентралізації, може прислужитись досить дієво. Як слушно зазначає експерт Інституту євроатлантичного співробітництва в Києві А. Умланд, «у 2014 році існування потужних регіональних кланів та обласне структурування політики на переважно російськомовних Сході та Півдні України справді відкрили доступ Кремлю до проведення його секретних операцій, покликаних розпалити антиквівський автономізм, проросійський сепаратизм і панслов'янський націоналізм.

На сьогодні передача влади з національного та обласного рівнів на місцевий, що триває в Україні, позбавляє гібридну тактику Росії традиційних інституціональних рамок для підривних дій. Децентралізація, яка не є федералізацією, ускладнює цілевизначення та планування іредентистських операцій...» (Умланд, 2019).

Цікаві рекомендації щодо шляхів реалізації принципу соборності засобами регіональної політики висловили аналітики вже не раз згаданого проєкту МЦПД. Серед цих рекомендацій: аналіз законопроектів та нормативно-правових актів на предмет міжрегіонального роз'єднання; розвиток міжрегіональних культурних проєктів; табу на використання історичної пам'яті, будь-яких конфліктних питань, що роз'єднують суспільство, у політичній боротьбі; квотування місць у національних університетах для представників інших регіонів; міжрегіональні обміни вчителів шкіл та викладачів університетів; служба в армії в регіоні, відмінному від регіону походження; установа міст-побратимів усередині країни та ін. (Започаткування Національного діалогу).

Важливим інструментом для поглиблення соборницького змісту регіонального розвитку є Закон України «Про співробітництво територіальних громад» (від 17 червня 2014 р.), який визначає таке співробітництво як «відносини між

двома або більше територіальними громадами, що здійснюється на договірних засадах... з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей...» (Про співробітництво територіальних, 2014). Укладення та реалізація договорів про співробітництво територіальних громад у визначених цим Законом формах, безумовно, сприятиме прискоренню консолідації та інтеграції українського суспільства, знаходженню балансу інтересів між суб'єктами такого співробітництва та між регіонами держави загалом.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Викладений матеріал дає підстави зробити, принаймні, два узагальнюючі висновки. По-перше, державна регіональна політика як важлива складова державної внутрішньої політики сформована і реалізується сьогодні в Україні з очевидним пріоритетом на створення умов для економічного, менше – соціального, розвитку регіонів з урахуванням їх особливостей і самобутності. Водночас в офіційних державних документах з питань регіональної політики лише частково розставлялися акценти на проблемах, пов'язаних

із забезпеченням соборності регіонального розвитку держави, тобто її територіальної цілісності, а також ментально-духовної єдності та спільної ідентичності громадян України незалежно від місця їх проживання.

Тому, по-друге, такий дисбаланс у баченні мети і завдань державної регіональної політики мав би бути, на наш погляд, усунутий. Державна регіональна політика має, з одного боку, враховувати ті реальні відмінності, які склалися історично, а з другого – усією сукупністю своїх цілей, завдань та механізмів проводити чітку лінію на соборність регіонального розвитку, ментально-духовне єднання Українського народу – громадян держави різного етнічного походження, прискорення формування єдиної української політичної нації зі спільними суспільними ідеалами та патріотичною громадянською позицією.

Серед питань, які потребують подальшого вивчення в контексті теми означеної статті, одне з перших місць мають займати, на нашу думку, ті «червоні лінії», які не можна переходити в процесі реалізації політики децентралізації, щоб не створювати загрози ціннісній і територіальній соборності українського суспільства й держави.

Список використаних джерел

- Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ : Перун, 2002. URL: https://Ukrainian_explanatory.academic.ru/167603/
- Ведернікова І., Кравченко В., Мостова Ю., Силіна Т. Тест на сумісність. *Дзеркало тижня*. 2019. 9–15 лист.
- Започаткування Національного діалогу в Україні (червень 2014–серпень 2015). Експертні документи. Результати соціологічного дослідження: Україна. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/national_dialogue/poll_for_regions/00-11.survey_ukraine_ua.pdf
- Ідентичність громадян України в нових умовах: стан, тенденції, регіональні особливості. *Національна безпека і оборона*. 2016. № 3–4. С. 2–134.
- Кравченко В., Рахманін С. «Геть від Києва?» Соціологічне дослідження ДТ UA зафіксувало відчутне падіння «соборних» настроїв у Західній Україні. *Дзеркало тижня*. 2019. 8–14 черв.
- Куйбіда В. С. Державна регіональна політика. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України ; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (гол.) та ін. Т. 5: Територіальне управління / наук.-ред. колегія : О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Харків : Видво ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. С. 71–74.
- Патріотизм, мова та зовнішньополітичні пріоритети – громадська думка України. URL: https://dif.org.ua/article/%20patriotyzm_mova
- Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
- Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385. *Уряд. кур'єр*. 2014. 3 верес.
- Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. *Відом. Верхов. Ради України*. 2014. № 34. Ст. 1167.
- Результати загальнонаціонального соціологічного опитування, проведеного в рамках проекту «Започаткування національного діалогу в Україні» (ч. 1). URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/nd_opinion_poll_1_part_ua.pdf
- Рекомендації за результатами проекту МЦПД «Започаткування Національного діалогу в Україні». URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/files/rekomendac_.pdf

- Тлумачний словник української мови (2010/2012). URL: <https://eslovnik.com/>
- Українців, які добре ставляться до РФ, знову суттєво більше, ніж росіян, які добре ставляться до України – соцдослідження КМІС і «Левада-Центр». URL: <https://ua.interfax.com.ua./news/general/655708.html>
- Умланд А. Чотири геополітичні виміри децентралізації України. *Дзеркало тижня*. 2019. 12–18 січ.
- УСЕ. Універсальний словник – енциклопедія / гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович. 3-тє вид., переробл., допов. Київ : Всеуито ; Новий друк, 2005.
- Філософський енциклопедичний словник / гол. редколегії В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 743 с.

References

- Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] (2002). Kyiv : Perun. Retrieved from: https://Ukrainian_explanatory.academic.ru/167603/sobornist
- Viediernikova, I., Kravchenko, V., Mostova, Yu. & Sylina T. (2019, November 9–15). Test na sumisnist [Compatibility test]. *Dzerkalo tyzhnia* [in Ukrainian].
- Zapochatkuвання Natsionalnogo dialohu v Ukraini (cherven 2014–serpen 2015). Ekspertni dokumenty. Rezultaty sotsiolohichnogo doslidzhennia: Ukraina [Initiation of the National Dialogue in Ukraine (June 2014–August 2015). Expert documents. The results of a sociological study: Ukraine]. Retrieved from: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/national_dialogue/poll_for_regions/00-11.survey_ukraine_ua.pdf
- Identychnist hromadian Ukrainy v novykh umovakh: stan, tendentsii, rehionalni osoblyvosti [Identity of citizens of Ukraine in new conditions: state, tendencies, regional features] (2016). *Natsionalna bezpeka i oborona*. Is. 3–4. P. 2–134 [in Ukrainian].
- Kravchenko, V. & Rakhmanin, S. (2019, June 8–14). «Het vid Kyieva?» Sotsiolohichne doslidzhennia DT UA zafiksuvalo vidchutne padinnia «sobornykh» nastroiv u Zakhidnii Ukraini [«Away from Kiev?» Sociological study DT UA recorded a significant decline in «cathedral» sentiment in Western Ukraine]. *Dzerkalo tyzhnia* [in Ukrainian].
- Kuibida, V. S. Amosova, O. Іu., Ihnatenko, O. S., Kuznetsov, A. O. & Kovbasiuk Yu. V. (2011) (eds). Derzhavna rehionalna polityka [State regional policy]. *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia* [Encyclopedia of Public Administration]. (Vol. 1–8). Vol. 5. Terytorialne upravlinnia [Territorial administration]. KharRI : NADU «Mahistr». P. 71–74 [in Ukrainian].
- Patriotyzm, mova ta zovnishnopolitychni priorityty – hromadska dumka Ukrainy [Patriotism, language and foreign policy priorities – public opinion of Ukraine]. Retrieved from: https://dif.org.ua/article/%20patriotyzm_mova
- Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky : Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 № 156-VIII (2015). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
- Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnogo rozvytku na period do 2020 roku : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 06.06.2014 № 385 (2014). Uriadovyi kurier [in Ukrainian].
- Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad : Zakon Ukrainy vid 17.06.2014 (2014). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Is. 34. Art. 1167 [in Ukrainian].
- Rezultaty zahalnonatsionalnogo sotsiolohichnogo opytuvannia, provedenoho v ramkakh proiektu «Zapochatkuвання natsionalnogo dialohu v Ukraini» (chastyna 1) [Results of the national sociological survey conducted within the project «Initiation of national dialogue in Ukraine»]. Part 1. Retrieved from: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/nd_opinion_poll_1_part_ua.pdf
- Rekomendatsii za rezultatamy proiektu MTsPD «Zapochatkuвання Natsionalnogo dialohu v Ukraini» [ICPS Project Recommendations «Initiating a National Dialogue in Ukraine»]. Retrieved from: https://icps.com.ua/assets/uploads/files/rekomendac_.pdf
- Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy (2010–2012) [Explanatory dictionary of the Ukrainian language (2010–2012)]. Retrieved from: <https://eslovnik.com/sobornist>
- Ukrainsiv, yaki dobre stavliatsia do RF, zнову suttievo bilshe, nizh rosiian, yaki dobre stavliatsia do Ukrainy – sotsdoslidzhennia KMIS i «Levada-Tsentr» [Ukrainians who treat Russia well are again significantly more than Russians who treat Ukraine well – KIIS and Levada Center]. Retrieved from: <https://ua.interfax.com.ua./news/general/655708.html>
- Umland, A. (2019, January 12–18). Chotyry heopolitychni vymiry detsentralizatsii Ukrainy [Four geopolitical dimensions of Ukraine's decentralization]. *Dzerkalo tyzhnia* [in Ukrainian].
- Popovych, M. (2005). USE. Universalnyi slovnyk – entsyklopediia [ALL. Universal dictionary – encyclopedia]. Kyiv : Vseuvyto ; Novyi druk [in Ukrainian].
- Shynkaruk, V. I. (ed.) (2002). Filozofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv : Abrys [in Ukrainian].

Volodymyr Troschinsky,

*Doctor of History, Professor, Head of the Department of Social and Humanitarian Policy,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine*

Vasil Kupriichuk,

*Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor,
Professor of the Department of Social and Humanitarian Policy,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine*

Roman Nebozhuk,

*Candidate of Science in Public Administration, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Policy,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine*

CONCILIARITY AS A PRINCIPLE OF THE STATE REGIONAL POLICY OF UKRAINE: ACCORDING TO SOCIOLOGICAL SURVEYS

The article uses the results of the latest sociological surveys to examine the role and significance of the principle of conciliarity in the implementation of regional policy in Ukraine. A historical digression is made on the question of the reasons that for a long time made it impossible to achieve the goal of uniting all ethnic Ukrainian lands in a single independent state. In particular, attention is paid to the reasons for the lack of values and organizational unity in the environment of interwar Ukrainian political emigration.

It is shown that even today, almost thirty years after the restoration of Ukraine's independence in August 1991, a number of historical factors, including its long-term statelessness and the affiliation of certain parts of it to various foreign socio-cultural systems, continue to be indirectly manifested in various regional segments. Ukrainian society with different models of social behavior, mental and ideological characteristics, political, geopolitical, linguistic and religious orientations, which together significantly affect social development and state-building processes.

Based on the analysis of official state documents on regional policy, it is concluded that they only partially emphasize the problems associated with ensuring the unity of regional development of Ukraine. Thus, the article argues the need to strengthen this area of state regional policy, including in order to accelerate the formation of a single Ukrainian political nation with common social ideals and patriotic public position.

Keywords: conciliarity; regional development; state regional policy; sociological polls.

Матеріал надіслано 02 жовтня 2020 р.

Цитування:

Троцинський В., Купрійчук В., Небожук Р. Соборність як принцип державної регіональної політики України: за матеріалами соціологічних опитувань. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. Вип. 2. С. 7–17.

Повна версія статті доступна також на сторінці:

<http://zbirnyk-nadu.academy.gov.ua>